

Трейтяк Дмитро Вячеславович доктор філософії (PhD), старший науковий співробітник відділу національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0003-3909-5062>

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ТА ЗАКОРДОННИХ ПРАКТИК

Анотація. У дослідженні здійснено аналіз процесу формування громадянської ідентичності у цифровому просторі в умовах сучасних суспільних трансформацій. Узагальнено наукові підходи до розуміння поняття цифрового громадянства. Визначено роль соціальних мереж, онлайн-платформ та інструментів електронної демократії у становленні ціннісних орієнтацій, громадянської активності та моделей участі. Встановлено, що цифрове середовище сприяє розвитку нових форм громадянськості, які поєднують онлайн- та офлайн-практики взаємодії, забезпечують швидке поширення інформації та посилення громадянської солідарності. У статті проаналізовано нормативно-правові засади формування громадянської ідентичності в Україні, зокрема у сфері освіти та цифровізації, а також охарактеризовано сучасний стан наукових досліджень вітчизняних учених. Визначено, що в українському контексті цифрові технології відіграють важливу роль у процесах самоорганізації суспільства, особливо в умовах соціально-політичних викликів. Розглянуто закордонні практики формування цифрового громадянства в країнах ЄС та США, де спостерігається більш системний та інституціоналізований підхід. Він включає розвиток цифрових компетентностей, захист цифрових прав і впровадження електронного урядування. Проведено порівняльний аналіз та виявлено спільні тенденції та відмінності, пов'язані з рівнем інституційної підтримки, нормативного регулювання та цифрової грамотності населення. Обґрунтовано перспективи розвитку ефективних моделей формування громадянської ідентичності у цифровому середовищі, зокрема через поєднання освітніх, технологічних та соціальних інструментів, що сприятимуть активній громадянській позиції та зміцненню демократичних процесів.

Ключові слова. Громадянська ідентичність, цифровий простір, цифрове громадянство, соціальні мережі, громадянська участь, Україна, міжнародний досвід.

Treitiak Dmytro Senior Research Fellow, department of national and patriotic education, Institute of Problems of Education of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0003-3909-5062>

FORMATION OF CIVIC IDENTITY IN THE DIGITAL SPACE: A COMPARATIVE ANALYSIS OF UKRAINIAN AND FOREIGN PRACTICES

Abstract. The study analyzes the process of forming civic identity in the digital space in the context of modern social transformations. It summarizes scientific approaches to understanding the concept of digital citizenship. It identifies the role of social networks, online platforms, and e-democracy tools in the formation of value orientations, civic activity, and participation models. It establishes that the digital environment contributes to the development of new forms of citizenship that combine online and offline interaction practices, ensure the rapid dissemination of information, and strengthen civic solidarity. The article analyzes the regulatory and legal foundations of forming civic identity in Ukraine, in particular in the field of education and digitalization, and also characterizes the current state of scientific research by domestic scientists. It determines that in the Ukrainian context, digital technologies play an important role in the processes of self-organization of society, especially in the context of socio-political challenges. It examines foreign practices of forming digital citizenship in the EU and the USA, where a more systematic and institutionalized approach is observed. It includes the development of digital competencies, the protection of digital rights and the implementation of e-governance. A comparative analysis was conducted and common trends and differences related to the level of institutional support, regulatory regulation and digital literacy of the population were identified. The prospects for the development of effective models of civic identity formation in the digital environment were substantiated, in particular through a combination of educational, technological and social tools that will contribute to an active civic position and the strengthening of democratic processes.

Keywords. Civic identity, digital space, digital citizenship, social networks, civic participation, Ukraine, international experience.

Постановка проблеми. Формування громадянської ідентичності є одним із ключових процесів розвитку сучасних демократичних суспільств. У ХХІ ст. цей процес зазнає суттєвих трансформацій під впливом цифровізації, що змінює способи взаємодії громадян із державою, суспільством та один з одним.

Цифровий простір, зокрема соціальні мережі, онлайн-платформи та інструменти електронної демократії, стає важливим середовищем конструю-

вання громадянської ідентичності, формування цінностей, норм та моделей громадянської участі. Особливої актуальності ця проблема набуває в Україні, де цифрові технології стали відігравати ключову роль у процесах залучення громадян, самоорганізації та консолідації суспільства. Дослідження показують, що соціальні медіа сприяють формуванню «мережевої громадянськості» та нових форм участі, які поєднують онлайн- та офлайн-активність [1]. У країнах ЄС та інших демократичних державах спостерігається розвиток інституціоналізованих практик цифрового громадянства, зокрема через освіту, цифрові права та електронне урядування [2, с. 50; 3, р. 9].

Таким чином, порівняльний аналіз українських та закордонних практик дозволяє виявити специфіку впливу цифрового середовища на формування громадянської ідентичності, а також окреслити перспективи розвитку ефективних моделей цифрової громадянської участі.

Метою даного дослідження є аналіз особливостей формування громадянської ідентичності у цифровому просторі та здійснення порівняльного аналізу українських та закордонних практик з метою виявлення спільних тенденцій і специфічних відмінностей.

Відповідно до мети було сформульовано наступні **завдання дослідження**:

- проаналізувати роль цифрового простору (соціальні мережі, платформи участі) у формуванні громадянської ідентичності;
- розкрити нормативно-правові засади формування громадянської ідентичності учнівської молоді в Україні;
- розкрити стан дослідження проблематики сучасними українськими вченими;
- охарактеризувати закордонні практики цифрового громадянства (ЄС, США тощо);
- здійснити порівняльний аналіз українських та зарубіжних моделей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковий інтерес до проблеми громадянської ідентичності в цифрову епоху відображений у працях багатьох сучасних українських дослідників.

Так, О. Барановська акцентує увагу на розвитку громадянської компетентності учнів в умовах диджиталізації та воєнного часу [4]; Н. Іванець аналізує трансформацію громадянської освіти під впливом інформаційних та цифрових викликів [5].

У дослідженні О. Афоніної розглядаються різні підходи до визначення «цифрової ідентичності» як частини електронної демократії, також автор порівнює законодавства України та ЄС у цій сфері [3]. І. Ломачинська та І. Волинець аналізують цифрове громадянство як стратегію розвитку світоглядних орієнтацій молоді в сучасному світі [2].

ISSN 2786-6025 Online

У зарубіжній науковій традиції громадянська ідентичність активно вивчається в контексті демократії та освіти. Класичними є праці J. Torney-Purta, яка досліджує громадянську ідентичність підлітків у межах міжнародних порівняльних досліджень, акцентуючи роль школи у формуванні активного громадянства [6]. E. Isin аналізує громадянську ідентичність у цифрову епоху, розглядаючи онлайн-простір як середовище нових форм громадянської участі та «цифрового громадянства» [7]. J. Banks досліджує громадянську ідентичність у мультикультурному освітньому контексті, підкреслюючи важливість інклюзивних освітніх практик [8]. Проблеми формування ідентичності підлітків і старшокласників у цифровому середовищі висвітлено в працях S. Livingstone [9]. Практичний досвід реалізації громадянської освіти в цифровому середовищі представлений на офіційних сайтах низки європейських шкіл і освітніх платформ [10].

Отже, аналіз останніх досліджень свідчить про значний науковий інтерес до проблеми громадянської ідентичності. Проте потребує подальшого осмислення питання інтеграції цифрових стратегій у процес формування громадянської ідентичності старшокласників в Україні, що і зумовлює актуальність подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування громадянської ідентичності учнівської молоді в Україні здійснюється на основі розгалуженої нормативно-правової бази, яка визначає стратегічні орієнтири розвитку освіти, виховання та соціалізації особистості в умовах демократичного суспільства. Відповідні документи закріплюють ключові принципи громадянської освіти, зокрема орієнтацію на права людини, демократичні цінності, соціальну відповідальність та активну громадянську позицію.

Базовим документом, який визначає засади формування громадянської ідентичності, є Конституція України. Вона закріплює фундаментальні права і свободи людини та громадянина, принципи верховенства права, демократії та народовладдя. Конституційні норми створюють підґрунтя для формування у молоді правової культури, поваги до держави та усвідомлення власної ролі у суспільстві.

Прийняття Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» стало стратегічним кроком у розбудові цілісного соціокультурного простору держави. Цей нормативно-правовий акт визначає правові та організаційні підвалини для формування активної громадянської позиції молоді, базуючись на національних цінностях та принципах демократичного суспільства. Документ створює необхідний механізм для системної координації зусиль інститутів громадянського суспільства та органів влади у процесі виховання відповідального громадянина [11]. Важливе значення має Закон України «Про

освіту» (2017), який визначає мету освіти як всебічний розвиток особистості, формування її компетентностей, необхідних для успішної самореалізації та активної участі у житті суспільства. У законі підкреслюється роль освіти у формуванні громадянських і соціальних компетентностей, які включають здатність діяти відповідально, дотримуватися демократичних принципів і брати участь у суспільному житті [12]. Доповнює зазначені положення Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020), який конкретизує завдання школи щодо формування ключових компетентностей учнів. Серед них особливе місце займає громадянська компетентність. Закон акцентує увагу на необхідності виховання активного громадянина, здатного до критичного мислення, відповідального прийняття рішень та участі у демократичних процесах [13]. Важливим документом у цій сфері є Концепція розвитку громадянської освіти в Україні (2018), яка визначає громадянську освіту як пріоритетний напрям державної політики. У документі підкреслюється необхідність формування у молоді громадянської ідентичності, заснованої на цінностях демократії, прав людини, патріотизму та соціальної відповідальності. Концепція передбачає інтеграцію громадянської освіти у всі рівні освітньої системи та розвиток відповідних освітніх програм [14].

Таким чином, в Україні сформовано цілісну нормативно-правову основу для формування громадянської ідентичності учнівської молоді. Водночас сучасні виклики, пов'язані з цифровізацією суспільства, потребують подальшого оновлення змісту освіти та інтеграції нових підходів до формування громадянських компетентностей.

У сучасному суспільстві цифровізація освіти та виховання виступає одним із ключових чинників трансформації процесу формування громадянської ідентичності. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій змінює способи навчання, та характер соціальної взаємодії, громадянської участі та самоідентифікації молоді [15, р. 1]. Державна політика України у сфері цифровізації спрямована на створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечує доступ до цифрових ресурсів, розвиток цифрових компетентностей та інтеграцію інноваційних технологій у навчально-виховний процес.

Важливими напрямами цієї політики є впровадження електронного навчання, розвиток цифрової інфраструктури закладів освіти та підготовка педагогічних кадрів.

У контексті формування громадянської ідентичності важливо звернути увагу на цифрову компетентність учнів. Вона включає здатність ефективно використовувати цифрові технології для навчання, комунікації та участі у суспільному житті. Як зазначають дослідники, цифрова компетентність є необхідною умовою формування сучасного громадянина, здатного орієнтуватися у цифровому середовищі та критично оцінювати інформацію

ISSN 2786-6025 Online

[16, р. 569]. Важливим компонентом цифрової компетентності є медіаграмотність. Вона включає вміння аналізувати інформацію, розпізнавати маніпуляції та протидіяти дезінформації. У сучасних умовах інформаційних викликів розвиток медіаграмотності стає невід'ємною складовою громадянської освіти та важливим чинником формування відповідальної громадянської позиції. Крім того, у науковій літературі підкреслюється значення інтеграції концепції цифрового громадянства в освітній процес. Цифрове громадянство охоплює як технічні навички використання цифрових технологій, так і етичні, правові та соціальні аспекти поведінки в онлайн-середовищі [17]. Воно передбачає формування відповідальності за власну цифрову діяльність, дотримання норм онлайн-комунікації та активну участь у цифровому громадському житті.

Дослідники також наголошують, що цифрові технології створюють нові можливості для громадянської участі молоді, зокрема через соціальні мережі, онлайн-платформи та цифрові інструменти взаємодії [18, р. 16]. Це сприяє розвитку нових форм громадянської активності, які поєднують традиційні демократичні цінності з сучасними технологічними можливостями. Таким чином, цифровізація виступає важливим чинником формування громадянської ідентичності, оскільки забезпечує інтеграцію традиційних і новітніх підходів, сприяє розвитку цифрової компетентності та створює умови для активної участі молоді у суспільному житті в умовах цифрового середовища.

У сучасному науковому дискурсі проблема формування громадянської ідентичності в умовах цифровізації розглядається крізь призму міждисциплінарних підходів, які поєднують педагогіку, соціологію, політологію та медіадослідження. Аналіз наукових джерел свідчить про наявність двох взаємодоповнювальних напрямів дослідження, зарубіжного та вітчизняного, які відображають різні акценти у розумінні сутності громадянської ідентичності та шляхів її формування.

У зарубіжних дослідженнях громадянська ідентичність дедалі частіше розглядається у контексті цифрового суспільства, що зумовлює появу нових концептуальних підходів до її формування. Однією з ключових є концепція партисипативної політики (*participatory politics*), яка акцентує увагу на активній участі молоді у політичних процесах через цифрові технології. На відміну від традиційних форм політичної участі, така політика передбачає горизонтальну взаємодію, самостійне створення контенту та використання соціальних мереж як інструменту впливу на громадську думку. Важливе місце у зарубіжних дослідженнях посідає концепція цифрового громадянства (*digital citizenship*), яка передбачає формування у здобувачів освіти здатності до відповідальної, етичної та активної участі у цифровому середовищі. Згідно з дослідженнями М. Choi, цифрове громадянство включає такі компоненти, як цифрова грамотність, критичне мислення, інформаційна безпека та соціальна

ISSN 2786-6025 Online

відповідальність [16, р. 570]. У подальших дослідженнях підкреслюється, що цифрове громадянство є невід'ємною складовою громадянської ідентичності у XXI столітті [17].

Особливістю зарубіжних підходів є також дослідження ролі онлайн-простору у формуванні громадянської активності молоді. Цифрові платформи створюють нові можливості для громадянської участі, зокрема через соціальні мережі, онлайн-кампанії та віртуальні спільноти [18]. У цьому контексті громадянська ідентичність формується у процесі повсякденної цифрової взаємодії. Цифрове середовище сприяє розвитку нових типів громадянської ідентичності, які характеризуються гнучкістю, множинністю та відкритістю до глобальних впливів [19]. Це зумовлює необхідність переосмислення традиційних підходів до громадянської освіти та адаптації їх до умов цифрового суспільства.

В українській науковій площині проблема громадянської ідентичності розглядається переважно у контексті громадянської освіти, національно-патріотичного виховання та соціалізації молоді. Українські дослідники підкреслюють, що громадянська ідентичність є важливою складовою становлення особистості, яка формується у процесі освітньої діяльності та соціального досвіду. У педагогічних дослідженнях акцентується увага на необхідності формування у здобувачів освіти системи громадянських знань, цінностей і поведінкових моделей, які відповідають демократичним принципам суспільства. Особливе місце у вітчизняних підходах посідає концепція національно-патріотичного виховання, яка розглядає громадянську ідентичність у тісному зв'язку з національною ідентичністю [20]. У цьому контексті важливими є формування почуття приналежності до українського народу, поваги до історії, культури та державних символів, а також готовності до захисту національних інтересів. Сучасні дослідження також відображають тенденцію до інтеграції цифрових технологій у процес громадянського виховання [21]. Українські науковці наголошують на необхідності розвитку медіаграмотності, критичного мислення та цифрової компетентності як складових громадянської ідентичності в умовах інформаційного суспільства [22]. Окремо звертаються до вивчення громадянської активності, зокрема порівнюють активність громадян у рідній країні та за кордоном [23]. Приділяється роль вивченню ролі соціальних мереж в процесі формування громадянського суспільства в Україні [24].

Водночас, на відміну від зарубіжних досліджень, у вітчизняній науці питання цифрового громадянства ще не отримало достатнього системного теоретичного опрацювання. Це відкриває перспективи для подальших досліджень у цьому напрямі. Порівняльний аналіз зарубіжних і вітчизняних наукових підходів дозволяє виявити як спільні риси, так і відмінності у

ISSN 2786-6025 Online

розумінні сутності громадянської ідентичності та шляхів її формування. До спільних характеристик можна віднести орієнтацію на демократичні цінності, розвиток активної громадянської позиції, формування відповідальності та здатності до участі у суспільному житті. Водночас існують і суттєві відмінності. Зарубіжні дослідження зосереджені переважно на проблемах цифрового громадянства, участі молоді у цифрових політичних процесах та використанні медіа як інструменту громадянської активності. Натомість вітчизняні підходи більше уваги приділяють формуванню національної ідентичності, патріотизму та соціальної згуртованості.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика зарубіжних і вітчизняних підходів до формування громадянської ідентичності

Критерій	Зарубіжні підходи	Вітчизняні підходи
Теоретична основа	Цифрове громадянство, партисипативна політика	Громадянська освіта, національно-патріотичне виховання
Основний акцент	Цифрова участь, онлайн-активізм	Національна ідентичність, патріотизм
Роль цифрових технологій	Центральна	Допоміжна, проте продовжує зростати
Освітній фокус	Критичне мислення, медіаграмотність	Цінності, громадянська відповідальність
Тип громадянської участі	Мережева, глобальна	Соціально-орієнтована, національна

Узагальнюючи результати аналізу, можна стверджувати, що ефективне формування громадянської ідентичності в умовах цифровізації потребує інтеграції підходів європейських дослідників та активного використання напрацювань вітчизняних вчених. Поєднання орієнтації на національні цінності з розвитком цифрового громадянства створює передумови для формування сучасного громадянина, здатного до активної участі як у національному, так і в глобальному суспільному просторі.

Висновки. Узагальнення результатів аналізу нормативно-правових засад формування громадянської ідентичності учнівської молоді в Україні дає підстави стверджувати, що в державі сформовано цілісну концептуальну основу, яка відповідає сучасним демократичним орієнтирам. Встановлено, що в умовах цифровізації суспільства нормативна база потребує подальшого розвитку в частині системної інтеграції цифрового громадянства, медіаграмотності та нових форм громадянської участі у виховний процес. Аналіз цифровізації як умови формування громадянської ідентичності засвідчив її визначальну роль у трансформації освітнього середовища та громадянських

практик молоді. Цифрові технології створюють нові можливості для громадянської активності, комунікації та участі. У цьому контексті особливого значення набувають розвиток цифрової компетентності та медіаграмотності, які забезпечують здатність учнів до критичного осмислення інформації, відповідальної поведінки в цифровому середовищі та участі у демократичних процесах.

Порівняльний аналіз наукових підходів до проблеми громадянської ідентичності дозволив виявити як спільні тенденції, так і суттєві відмінності у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях. Спільними є орієнтація на демократичні цінності, визнання ключової ролі освіти і виховання у формуванні громадянської ідентичності, розвиток критичного мислення та активної громадянської позиції. Водночас зарубіжні підходи характеризуються акцентом на концепціях цифрового громадянства та партисипативної політики, що відображає зростаючу роль цифрового середовища у формуванні громадянської активності молоді. Натомість вітчизняні дослідження зосереджені на поєднанні громадянської та національної ідентичності, розвитку патріотизму та соціальної відповідальності.

Таким чином, ефективне формування громадянської ідентичності в умовах цифровізації потребує інтеграції зарубіжних та вітчизняних підходів. Це дозволить поєднати формування громадянських цінностей, національно-орієнтованих цінностей із розвитком цифрового громадянства та нових форм участі молоді у суспільному житті.

Література

1. Navumau V., Gustafsson M., Matveieva O. 6: Digital Technologies and Citizen Agency During Crises: Democratic Engagement in Ukraine and Belarus. *In Rethinking Citizenship in Central and Eastern Europe*. Bristol, UK: Bristol University Press. 2025. P. 109-137. DOI: <https://doi.org/10.51952/9781529240818.ch006>
2. Ломачинська І., Волинець І. Світоглядні орієнтири цифрового громадянства в умовах глобалізаційних викликів сучасності. *Освітологічний дискурс*. 2024. № 45(2). С. 49-55. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.2.6>
3. Afonina O. Digital Identity: Definition, Functions and Comparative Analysis of Ukrainian and European Union Legislation. *Teisé*. 2025. № 134. P. 8-15. DOI: <https://doi.org/10.15388/Teise.2025.134.1>
4. Барановська О. Формування громадянської компетентності старшокласників: основні пріоритети в умовах воєнного часу. *Конструювання компетентнісно орієнтованого змісту повної загальної середньої освіти: збірник матеріалів науково-методичних семінарів і науково-практичної конференції, організованих і проведених у 2023/2024 н. р.* Педагогічна думка, м. Київ, 2024. С. 36-45.
5. Іванець Н.В. Феномен громадянської освіти в умовах інформаційної війни: соціально-філософський аналіз: дис. доктора філософії: 033 Філософія. Київ, 2023. 216 с.
6. Torney-Purta J., Malak-Minkiewicz B. Influences of the IEA Civic and Citizenship Education Studies. Practice, Policy, and Research Across Countries and Regions. 2021. 311 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-71102-3>

ISSN 2786-6025 Online

7. Isin E., Ruppert E. Being Digital Citizens. 2nd ed. London/New York, NY: Rowman and Littlefield International. 2020. 245 p.

8. Banks J. Diversity, Group Identity, and Citizenship Education in a Global Age. *The Journal of Education*, 2014. № 194(3). P. 1-12.

9. Edwards, L., Livingstone, S., Goodman, E. Putting media literacy on the map: opportunities and challenges in Europe. London School of Economics and Political Science. 2024. URL: <https://researchonline.lse.ac.uk/id/eprint/126665/> (дата звернення 02.04.2026 р.).

10. European School Education Platform. URL: <https://school-education.ec.europa.eu/> (дата звернення 02.04.2026 р.).

11. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13 грудня 2022 р. № 2834-IX. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20> (дата звернення: 06.04.2026).

12. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38/39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 24.03.2026).

13. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 р. № 463-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 31. Ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 24.03.2026).

14. Про затвердження Концепції розвитку громадянської освіти в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2018 р. № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80> (дата звернення: 24.03.2026).

15. Bennett W. Changing citizenship in the digital age. 2008. URL: <http://www.marcocarlosavalos.com/s/Ciberciudadania-y-opinion-publica-wpt7.pdf> (дата звернення: 24.03.2026).

16. Choi M. Concept Analysis of Digital Citizenship for Democratic Citizenship Education in the Internet Age. *Theory & Research in Social Education*, 2016. № 44(4). P. 565-607. DOI: <https://doi.org/10.1080/00933104.2016.1210549>

17. Choi M., Glassman M., Cristol D. What it means to be a citizen in the internet age: Development of a digital citizenship scale. *Computers Education*, 2017. Vol. 107. P. 100-112. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.01.002>

18. Kahne J., Hodgin E., Eidman-Aadahl E. Redesigning Civic Education for the Digital Age: Participatory Politics and the Pursuit of Democratic Engagement. *Theory & Research in Social Education*, 2016. № 44(1). P. 1-35. DOI: <https://doi.org/10.1080/00933104.2015.1132646>

19. Viola J. Young peoples civic identity in the digital age. Springer. 2020. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-37405-1> (дата звернення: 30.03.2026).

20. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України і заходів щодо її реалізації до 2025 року: Наказ Міністерства освіти і науки України від 06 червня 2022 р. № 527. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 06.04.2026).

21. Boichak O., Jackson S. From national identity to state legitimacy: Mobilizing digitally networked publics in eastern Ukraine. *Media, War & Conflict*, 2020. № 13(3), P. 258-279.

22. Трейтяк Д. Формування громадянської активності старшокласників у цифровому просторі як складової виховання національної солідарності. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 2024. № 28(2). С. 187-198. DOI: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2024-28-2-187-198>

23. Biletska Y. Politics, Identity and Civic Engagement: Comparing the Protest Participation of Ukrainian Migrants in the Home and Host Countries. *Nationalities Papers*, 2025. P. 1-16. DOI: <https://doi.org/10.1017/nps.2025.7>

24. Kutsyk A., Golovei V. Social Networks as a Factor in the Development of Civil Society in Ukraine. *European Journal of Transformation Studies*, 2020. № 8(1). P. 109-125. URL: <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/journal-transformation/article/view/5000>

References

1. Navumau, V., Gustafsson, M., & Matveieva, O. (2025). 6: Digital Technologies and Citizen Agency During Crises: Democratic Engagement in Ukraine and Belarus. In *Rethinking Citizenship in Central and Eastern Europe*. Bristol, UK: Bristol University Press. Retrieved from <https://doi.org/10.51952/9781529240818.ch006>
2. Lomachynska, I., & Volynets, I. (2024). Svitohliadni oriientyry tsyfrovoho hromadianstva v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv suchasnosti [Worldview guidelines of digital citizenship in the conditions of modern globalization challenges]. *Educational Discourse*, 45(2), 49-55. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.2.6> [in Ukrainian].
3. Afonina, O. (2025) Digital Identity: Definition, Functions and Comparative Analysis of Ukrainian and European Union Legislation. *Teisè*, 134, 8–15. doi:10.15388/Teise.2025.134.1.
4. Baranovska, O. (2024). Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti starshoklasnykiv: osnovni priorytety v umovakh voiennoho chasu [Formation of civic competence of high school students: main priorities in wartime conditions]. In *Konstruiuvannia kompetentnisno orientovanoho zmistu povnoi zahalnoi serednoi osvity* (pp. 36–45). Pedahohichna dumka. [in Ukrainian].
5. Ivanets, N. V. (2023). Fenomen hromadianskoi osvity v umovakh informatsiinoi viiny: sotsialno-filosofskyi analiz [The phenomenon of civic education in the conditions of information warfare: A socio-philosophical analysis] Doctor's thesis, Kyiv. [in Ukrainian].
6. Torney-Purta, J., & Malak-Minkiewicz, B. (2021). Influences of the IEA civic and citizenship education studies: Practice, policy, and research across countries and regions. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-71102-3>
7. Isin, E., & Ruppert, E. (2020). *Being digital citizens* (2nd ed.). Rowman & Littlefield International.
8. Banks, J. (2014). Diversity, Group Identity, and Citizenship Education in a Global Age. *The Journal of Education*, 194(3), 1–12. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/43823659>
9. Edwards, L., Livingstone, S., Goodman, E. (2024). Putting media literacy on the map: opportunities and challenges in Europe. London School of Economics and Political Science. Retrieved from <https://researchonline.lse.ac.uk/id/eprint/126665/>
10. European School Education Platform. Retrieved from <https://school-education.ec.europa.eu/>
11. Pro osnovni zasady derzhavnoi polityky u sferi utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti: Zakon Ukrainy vid 13 hrudnia 2022 r. № 2834-IX [On the basic principles of state policy in the sphere of affirming Ukrainian national and civic identity: Law of Ukraine from December 13 2022, № 2834-IX]. (2022, December 13). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20> [in Ukrainian].
12. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05 veresnia 2017 r. № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine from September 5 2017, № 2145-VIII]. (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 38/39, Art. 380. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
13. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2020 r. № 463-IX [On complete general secondary education: Law of Ukraine from January 16 2020, № 463-IX].

ISSN 2786-6025 Online

(2020). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine, 31, Art. 226. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [in Ukrainian].

14. Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku hromadianskoi osvity v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03 zhovtnia 2018 r. № 710-r [On approval of the Concept for the development of civic education in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine from October 3 2018, № 710-r]. (2018, October 3). Retrieved March from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80> [in Ukrainian].

15. Bennett, W. L. (2008). Changing citizenship in the digital age. Retrieved from <http://www.marcocarlosavalos.com/s/Ciberciudadania-y-opinion-publica-wpt7.pdf>

16. Choi, M. (2016). A Concept Analysis of Digital Citizenship for Democratic Citizenship Education in the Internet Age. *Theory & Research in Social Education*, 44(4), 565–607. DOI: <https://doi.org/10.1080/00933104.2016.1210549>

17. Choi, M., Glassman, M., & Cristol, D. (2017). What it means to be a citizen in the internet age: Development of a digital citizenship scale. *Computers Education*, 107, 100-112. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.01.002>

18. Kahne, J., Hodgin, E., & Eidman-Aadahl, E. (2016). Redesigning Civic Education for the Digital Age: Participatory Politics and the Pursuit of Democratic Engagement. *Theory & Research in Social Education*, 44(1), 1-35. DOI: <https://doi.org/10.1080/00933104.2015.1132646>

19. Viola, J. (2020). *Young peoples civic identity in the digital age*. Springer. Retrieved from: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-37405-1>

20. Pro zatverdzhennia Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy i zakhodiv shchodo yii realizatsii do 2025 roku: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 06 chervnia 2022 r. № 527 [On approval of the Concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine and measures for its implementation until 2025: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from June 6 2022, № 527]. (2022, June 6). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> [in Ukrainian].

21. Boichak, O., & Jackson, S. (2020). From national identity to state legitimacy: Mobilizing digitally networked publics in eastern Ukraine. *Media, War & Conflict*, 13(3), 258-279.

22. Treitiak, D. (2024). Formuvannia hromadianskoi aktyvnosti starshoklasnykiv u tsvyrovomu prostori yak skladovoi vykhovannia natsionalnoi solidarnosti [Formation of civic activity among high school students in the digital space as a way of education of national solidarity]. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*, 28(2), 187-198. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2024-28-2-187-198>

23. Biletska, Y. (2025). Politics, identity and civic engagement: Comparing the protest participation of Ukrainian migrants in the home and host countries. *Nationalities Papers*, 1-16. DOI:<https://doi.org/10.1017/nps.2025.7>

24. Kutsyk, A., & Golovei, V. (2020). Social Networks as a Factor in the Development of Civil Society in Ukraine. *European Journal of Transformation Studies*, 8(1), 109–125. Retrieved from <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/journal-transformation/article/view/5000>

Дата першого надходження статті до видання: 06.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.04.2026